

מנהיגות ומעורבות הציבור - דף מקורות ללימוד בית מדרשי

1. שמואל א' פרק י'

א ויִקַּח שְׁמוּאֵל אֶת פֶּדַשׁ הַשֶּׁמֶן וַיִּצַק עַל רֹאשׁוֹ וַיִּשְׁקְהוּ וַיֹּאמֶר הֲלוֹא כִּי מִשְׁחָהּ ה' עַל נְחֻלְתּוֹ לְנִגִּיד [...] **ב** וַיִּקְרַב שְׁמוּאֵל אֶת כָּל שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּלְכְּדוּ שְׁבֻט בְּנֵימִן וַיִּקְרַב אֶת שְׁבֻט בְּנֵימִן לְמִשְׁפַּחְתּוֹ [לְמִשְׁפַּחְתֵּי] וַתִּלְכְּדוּ מִשְׁפַּחַת הַמְּטָרִי וַיִּלְכְּדוּ שְׂאוּל בֶּן קִישׁ וַיִּבְקְשׂהוּ וְלֹא נִמְצָא. **בב** וַיִּשְׁאַלוּ עוֹד בְּה' הֲבֵא עוֹד הַלֵּם אִישׁ וַיֹּאמֶר ה' הִנֵּה הוּא נֹחֵבֵא אֶל הַכְּלִים. **בג** וַיִּרְצוּ וַיִּקְחֵהוּ מִשֵּׁם וַיִּתְּצֵב בְּתוֹךְ הָעָם וַיִּגְבְּהוּ מִכָּל הָעָם מִשְׁכֻּמוֹ וּמַעֲלָה. **בד** וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל כָּל הָעָם הֲרֵאִיתֶם אֲשֶׁר בָּחַר בּוֹ ה' כִּי אֵין קָמָהוּ בְּכָל הָעָם וַיִּרְעוּ כָּל הָעָם וַיֹּאמְרוּ יְחִי הַמֶּלֶךְ. **כה** וַיְדַבֵּר שְׁמוּאֵל אֶל הָעָם אֵת מִשְׁפַּט הַמֶּלֶכֶה וַיִּכְתָּב בְּסֵפֶר וַיִּנַּח לִפְנֵי ה' וַיִּשְׁלַח שְׁמוּאֵל אֶת כָּל הָעָם אִישׁ לְבֵיתוֹ. **כו** וְגַם שְׂאוּל הִלְךְ לְבֵיתוֹ גִּבְעָתָה וַיִּלְכוּ עִמּוֹ הַחֵיל אֲשֶׁר נָגַע אֶל-לֵהִים בְּלָבָם. **כז** וּבְנֵי בְלִיעֵל אָמְרוּ מַה יִּשְׁעֵנוּ זֶה וַיִּבְזְהוּ וְלֹא הִבִּיאוּ לוֹ מִנְחָה וַיְהִי כַּמְחֲרִישׁ.

- בפסוקים הללו נזכרות שתי המלכות של שאול. מה ההבדל בין שתי ההמלכות ומה משותף להן? מה מטרתה של ההמלכה השנייה?

2. שמואל א' פרק י"א

רקע: נחש העמוני מבקש לשעבד את אנשי יבש גלעד בעבר הירדן. הוא גם מבקש לנקר את עין ימין של כל אחד מאנשי יבש גלעד על מנת להמית חרפה על ישראל. שאול שומע על כך ויוצא מלחמה בנחש העמוני ומנצח:

א וַיְהִי מִמְּחֻרַת וַיִּשֶׁם שְׂאוּל אֶת הָעָם שְׁלֹשָׁה רָאשִׁים וַיָּבִיאוּ בְּתוֹךְ הַמְּחֻנָּה בְּאֲשֶׁמֶרֶת הַבִּקּוֹר וַיִּכּוּ אֶת עַמּוֹן עַד חֹם הַיּוֹם וַיְהִי הַנִּשְׁאָרִים וַיִּפְצּוּ וְלֹא נִשְׁאָרוּ בָּם שְׁנַיִם יָחִד. **ב** וַיֹּאמֶר הָעָם אֶל שְׁמוּאֵל מִי הָאִמֶּר שְׂאוּל יִמְלֹךְ עָלֵינוּ תָּנוּ הָאֲנָשִׁים וּנְמִיתֶם. **ג** וַיֹּאמֶר שְׂאוּל לֹא יוֹמַת אִישׁ בַּיּוֹם הַזֶּה כִּי הַיּוֹם עָשָׂה ה' תְּשׁוּעָה בְּיִשְׂרָאֵל. **ד** וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל הָעָם לָכוּ וְנִלְכְּהוּ הַגִּלְגָּל וְנִחַדְשׁ שֵׁם הַמְּלוּכָה. **ה** וַיִּלְכוּ כָּל הָעָם הַגִּלְגָּל וַיִּמְלְכוּ שָׁם אֶת שְׂאוּל לִפְנֵי ה' בַּגִּלְגָּל וַיִּזְבְּחוּ שָׁם זָבָחִים שְׁלָמִים לִפְנֵי ה' וַיִּשְׂמַח שָׁם שְׂאוּל וְכָל אֲנָשֵׁי יִשְׂרָאֵל עַד מָאֹד.

- הנביא מספר על המלכת שאול השלישית לאחר הניצחון במלחמה. מדוע אין המלכת שאול הפומבית (ע"י שמואל במצוות הקב"ה) מספיקה? מה ניתן ללמוד מכך על מקומו של רצון העם בכל הקשור להנהגה?

3. שמות פרק י"ח

ויהי ממחרת וישב משה לשפט את העם ויעמד העם על משה מן הבקר עד הערב. **יז** וירא חתן משה את כל אשר הוא עשה לעם ויאמר מה הדבר הזה אשר אתה עשה לעם מדוע אתה יושב לבדך וכל העם נצב עליך מן בקר עד ערב. **יח** ויאמר משה לחתנו כי בא אלי העם לדרש א-להים. **יט** כי יהיה להם דבר בא אלי ושפטתי בין איש ובין רעהו והודעתי את חקי הא-להים ואת תורתיו. **כ** ויאמר חתן משה אליו לא טוב הדבר אשר אתה עשה. **כא** נבל תבל גם אתה גם העם הזה אשר עמך כי כבוד ממך הדבר לא תוכל עשהו לבדך. **כב** עתה שמע בקולי איעצך ויהי א-להים עמך הנה אתה לעם מול הא-להים והבאת אתה את הדברים אל הא-להים. **כג** והזהרתה אתה את החקים ואת התורות והודעת להם את הדבר ולכו בה ואת המעשה אשר יעשו. **כד** ואתה תחזה מכל העם אנשי חיל וראוי א-להים אנשי אמת שנאי בצע ושמת עליהם שרי אלפים שרי מאות שרי חמשים ושרי עשרות. **כה** ושפטו את העם בכל עת והיה כל הדבר הנגדל וביאו אליך וכל הדבר הקטן ושפטו הם והקל מעליך ונשאו אתך. **כו** אם את הדבר הזה תעשה וצוה א-להים וינלפת עמך וגם כל העם הזה על מקומו ובא בשלום. **כז** וישמע משה לקול חתנו ויעש כל אשר אמר. **כח** ויבחר משה אנשי חיל מכל ישראל ויתן אתם ראשים על העם שרי אלפים שרי מאות שרי חמשים ושרי עשרות. **כט** ושפטו את העם בכל עת את הדבר הקשה וביאו אל משה וכל הדבר הקטן ושפטו הם.

- משה רבנו לוקח אחריות מלאה על הנהגת הציבור. הוא אינו מפזר סמכויות או מפריד בין רשויות שונות. מה הצידוק או הרווח העומד בבסיס צורת הנהגה הזו של משה רבנו? בססו דבריכם.
- יתרו מבקר את צורת הנהגה זו של משה. חשבו וחלצו את הביקורות השונות העולות מדבריו של יתרו על צורת הנהגה של משה. מהם המחירים שישלמו משה והעם במבנה הנהגה כזה?
- מה ניתן ללמוד, מתוך תגובתו של משה רבנו לביקורת - אודות תפיסת הנהגה שלו? בססו דבריכם.

4. במדבר רבה, פנחס פרשה כ"א סימן טו, על מינוי יהושע:

"איש אשר רוח בו" - לפי שאמר: א-להי הרוחות - שאתה מכיר רוח כל אחד ואחד מכל בריה, ותמנה (אתה הקב"ה) אדם שידע להלך עם כל אחד ואחד מהם לפי דעתו".

- מה מחדד המדרש ביחס לתכונה נדרשת אצל המנהיג שיחליף אותו?

5. רמב"ם הלכות סנהדרין פ"ב, ה"ז:

בית דין של שלשה, אף על פי שאין מדקדקין בהן בכל אלו הדברים, צריך שיהא בכל אחד מהן שבעה דברים ואלו הן: חכמה, וענוה, ויראה, ושנאת ממון, ואהבת האמת, ואהבת הבריות להן, ובעלי שם טוב. וכל אלו הדברים מפורשין הן בתורה[...]. ולהלן הוא אומר "אנשי חיל" - אלו שהן גבורים במצות ומדקדקים על עצמם וכובשין את יצרן עד שלא יהא להן שום גנאי ולא שם רע ויהא פרקן נאה. ובכלל אנשי חיל שיהיה להן לב אמיץ להציל עשוק מיד עושקו כענין שנאמר "ויקם משה ויושיען"..."

- אילו תכונות אישיות מחייב הרמב"ם ביחס לכל "פרנס על הציבור"? הסבירו מה החשיבות שבכל תכונה שמונה הרמב"ם.

6. דברים י"ח

יח נביא אקים להם מקרב אחיהם כמוֹד וְנִתְּתִי דְבָרִי בְּפִיו וְדָבַר אֲלֵיהֶם אֶת כָּל אֲשֶׁר אֶצְוֶנּוּ. **יט** וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא יִשְׁמַע אֶל דְּבָרֵי אֲשֶׁר יְדַבֵּר בְּשֵׁמִי אֲנֹכִי אֲדַרְשׁ מֵעַמּוֹ. **כ** אֵד אֲנִי הַנְּבִיא אֲשֶׁר יִזִּיד לְדַבֵּר דְּבַר בְּשֵׁמִי אֶת אֲשֶׁר לֹא צִוִּיתִיו לְדַבֵּר וְאֲשֶׁר יְדַבֵּר בְּשֵׁם אֲחֵרִים וּמֵת הַנְּבִיא הַהוּא. **כא** וְכִי תֹאמַר בְּלִבְבְּךָ אֵיכָה גִדַּע אֶת הַדְּבַר אֲשֶׁר לֹא דִבַּרְתִּי ה' **כב** אֲשֶׁר יְדַבֵּר הַנְּבִיא בְּשֵׁם ה' וְלֹא יִהְיֶה הַדְּבַר וְלֹא יבֹא הוּא הַדְּבַר אֲשֶׁר לֹא דִבַּרְתִּי ה' בְּזֶדוֹן דְּבַרְוֹ הַנְּבִיא לֹא תִגּוֹר מִמֶּנּוּ.

7. הלכות יסודי התורה, פרק ז' הלכה ז'

"...ואפשר שישולח לעם מעמי הארץ או לאנשי עיר או ממלכה לכוון אותם ולהודיעם מה יעשו או למונעם ממעשים הרעים שבידיהם. וכשמשלחים אותו נותנין לו אות ומופת כדי שידעו העם שהאל שלחו באמת. ולא כל העושה אות ומופת מאמינים לו שהוא נביא. אלא אדם שהיינו יודעים בו מתחלתו שהוא ראוי לנבואה בחכמתו ובמעשיו, שנתעלה בהן על כל בני גילו, והיה מהלך בדרכי הנבואה בקדושתה ובפרישותה ואח"כ בא ועשה אות ומופת ואמר שהאל שלחו - מצוה לשמוע ממנו, שנאמר: "אליו תשמעון".

8. הלכות יסודי התורה פרק ח הלכה ג'

לפיכך אם עמד הנביא ועשה אותות ומופתים גדולים ובקש להכחיש נבואתו של משה רבינו אין שומעין לו. ואנו יודעין בבאור שאותן האותות בלט וכשוף הן, לפי שנבואת משה רבינו אינה על פי האותות..."

- כשעומד נביא בפני ישראל ומורה לעם דרך מסויימת - הוא נצרך להוכיח את אמיתת נבואתו. מהם התנאים שמפרטת התורה (מקור 5) ומה שני התנאים שמוסיף הרמב"ם (מקורות 6,7)? זאת לא המצאה של הרמב"ם. גם דברי הרמב"ם הללו מבוססים על פסוקים.
- מנו את התנאים הנדרשים למינויו של נביא ולאמיתת נבואתו (על בסיס מקורות 5-7)
- ע"פ הדרכות אלו - מה ניתן ללמוד אודות תפקידו של הציבור נוכח ההנהגה?

9. בבלי ראש השנה דף כ"ה (ע"א- ע"ב):

תנו רבנן: למה לא נתפרשו שמותם של זקנים הללו [שהיו עם משה]? -
שלא יאמר אדם: פלוני כמשה ואהרן? פלוני כנדב ואביהוא? פלוני כאלדד ומידד?
ואומר "ויאמר שמואל אל העם ה' אשר עשה את משה ואת אהרן" (ש"א י"ב ו')
ואומר "וישלח ה' את ירבעל ואת בדן ואת יפתח ואת שמואל" (שם, יא) -
ירבעל - זה גדעון, ... בדן זה שמשון, ... יפתח - כמשמעו.
ואומר "משה ואהרן בכהניו ושמואל בקראי שמו(תהילים צט, ו)

שקל הכתוב שלשה קלי עולם כשלשה חמורי עולם,
לומר לך: ירבעל בדורו - כמשה בדורו,
בדן בדורו - כאהרן בדורו,
יפתח בדורו - כשמואל בדורו.
ללמדך שאפילו קל שבקלין ונתמנה פרנס על הצבור - הרי הוא כאביר שבאבירים.

- מדוע כל פרנס הממונה על הציבור הרי הוא כ"אביר שבאבירים"? מדוע חשוב לתפוס את ירבעל (גדעון) כמשה? בססוֹנמקו.

שאלה מסכמת לחבורה הלומדת

- שתפו במחשבה/ תובנה / שאלה חדשה שעלתה אצלכם/ במהלך הלימוד אודות יחסי ציבור- הנהגה.
- האם תוכלו לחשוב על מקום ש"תובנה/שאלה/מחשבה זו הופכת לרלוונטית במציאות שלכם/ שתפו.

